

Warszawa, 14-03-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.815.43.2021.ASZ

Pani

Izabela Leszczyna

Minister Zdrowia

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

z uwagi na fundamentalne znaczenie zasady równości płci w polskim, europejskim i międzynarodowym porządku prawnym, działając także jako niezależny organ ds. równego traktowania¹, chciałbym zwrócić uwagę Pani Minister na **problem nierównego ukształtowania sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn oddających krew**.

Jak wynika z rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 11 września 2017 r. w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1279)² mężczyźni w ciągu roku mogą oddać 2700 ml krwi, a kobiety – 1800 ml. Takie zróżnicowanie prowadzi do sytuacji, w której na oddanie tej samej, co mężczyźni ilości krwi, przekraczającej 1800 ml, kobiety potrzebują więcej czasu przy założeniu oddawania krwi w maksymalnej ilości i w maksymalnej rocznej częstotliwości. Jakkolwiek trudno dyskutować ze wskazanymi w przepisach limitami

¹ Zob. art. 1 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 970)

² Zob. załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi.

odnoszącymi się do maksymalnej ilości krwi, którą kobiety i mężczyźni mogą oddać w ciągu roku, to nie sposób nie zauważyć, że od objętości pobranej krwi przepisy uzależniają przyznanie określonych ulg, uprawnień i odznaczeń, w tym odznaki „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”. Tym samym, kobieta – zakładając że będzie oddawała krew w maksymalnej objętości i maksymalnej rocznej częstotliwości – zawsze w stosunku do mężczyzny działającego w taki sam sposób, nabędzie prawo do tych ulg i przywilejów później.

Nierówne traktowanie krwiodawczyń i krwiodawców w zakresie nabywania uprawnień do ulg, przywilejów i odznaczeń wynikających z przepisów prawa było już przedmiotem korespondencji Rzecznika Praw Obywatelskich z Ministrem Zdrowia³. Dotychczas Minister Zdrowia stał na stanowisku, że nie ma możliwości dokonania zmian w zakresie odstępów między donacjami. Podobnie, ewentualne zmiany przepisów w zakresie litrażu uprawniającego do uzyskania określonych odznaczeń, z uwagi na od wielu lat wydawane odznaczenia, spowodowałyby wysokie koszty operacyjne dla systemu publicznej służby krwi (wymiana dotychczasowych odznaczeń). Minister Zdrowia podkreślał też, że istotnym elementem utrudniającym przeprowadzenie postulowanych przez Rzecznika zmian jest niekompletna ewidencja w systemach informatycznych, co dodatkowo spowodowałoby trudności w potwierdzaniu i weryfikacji objętości oddanej krwi lub równoważnych ilości jej składników. Niemniej z udzielonej Rzecznikowi odpowiedzi wynika także, że trwają prace nad nową regulacją dotyczącą krwiodawstwa i krwiolecznictwa, która ma wprowadzić dodatkowe odznaczenia po oddaniu 50 litrów krwi lub równoważnych ilości jej składników dla mężczyzn i 40 litrów dla kobiet.

W świetle powyższego pragnę podkreślić, że z perspektywy zasady równości kwestią, która może budzić wątpliwości nie jest zróżnicowane traktowanie w zakresie częstotliwości pobrań krwi od kobiet i mężczyzn w skali roku, które może być uzasadnione różnicami fizjologicznymi między płciami, co w swej odpowiedzi potwierdził Minister Zdrowia. Za naruszające zasadę równości uznać należy, spowodowane takim zróżnicowaniem, gorsze traktowanie kobiet w porównaniu do mężczyzn w sytuacji, w której ta sama ilość krwi, przekraczająca 1800 ml, jest

³ Zob. wystąpienie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z 2 lipca 2023 r. do Ministra Zdrowia (znak: XI.815.43.2021.ASZ) oraz odpowiedź Ministra Zdrowia z 28 lipca 2023 r. (znak: DLT.054.2.2023.AM), dostępne pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-krwiodawcy-kobiety-dyskryminacja-mz-odpowiedz> [dostęp: 14 lutego 2024 r.].

stosowana jako kryterium upoważniające osoby oddające krew do skorzystania z określonych uprawnień albo nadania im określonych przywilejów.

W mojej ocenie przepis art. 7 ust. 1 ustawy o publicznej służbie krwi⁴ w związku z przepisami rozporządzenia w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi⁵ prowadzi do zaistnienia dyskryminacji pośredniej. Przepis ustawy stanowi, że Zasłużonemu Honorowemu Dawcy Krwi, który oddał co najmniej 20 litrów krwi lub odpowiadającą tej objętości ilość jej składników, mogą być nadawane ordery i odznaczenia oraz odznaka „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”. Ze względu na wskazane w załączniku nr 3 do rozporządzenia limitacje w częstotliwości oddawania krwi, **kobieta będzie w stanie spełnić ten warunek w okresie donacji trwającym 11,11 lat, a mężczyzna – 7,4 lat.** Przyjęte obiektywne kryterium ilości oddanej krwi – takiej samej dla obu płci, ze względu na wskazaną limitację w częstotliwości rocznej donacji krwi przez kobiety i mężczyzn – stawia zatem kobiety w gorszym położeniu od mężczyzn, generuje bowiem nieproporcjonalnie dłuższy okres donacji potrzebny, by uzyskać one związane z tym kryterium uprawnienie do orderów i odznaczeń oraz odznaki „Honorowy Dawca Krwi – Zasłużony dla Zdrowia Narodu”.

Podobna nieproporcjonalność w porównaniu do zróżnicowania limitów oddania krwi w ciągu roku przez kobiety i mężczyzn zachodzi także na gruncie niektórych tych przepisów u.p.s.k., które wprowadzają zróżnicowanie dla kobiet i mężczyzn w ilości krwi upoważniające osoby oddające krew do skorzystania z określonych uprawnień albo nadania im określonych przywilejów, jak np. art. 6 ust. 3-5 u.p.s.k. określający warunki uzyskania tytułu Zasłużonego Honorowego Dawcy Krwi – odpowiednio – III stopnia, II stopnia i I stopnia oraz brązowej, srebrnej i złotej odznaki honorowej. Zgodnie z tym przepisem do uzyskania tytułu „**Zasłużony Honorowy Dawca Krwi III stopnia**” i brązowej odznaki honorowej „Zasłużony Honorowy Dawca Krwi III stopnia” **kobieta** jest uprawniona **po 2,7 lat donacji** (wymóg oddania co najmniej 5 litrów krwi), **mężczyzna - po 2,2 latach donacji** (wymóg oddania co najmniej 6 litrów krwi), tytułu „**Zasłużony Honorowy Dawca Krwi II stopnia**” i srebrnej odznaki honorowej „Zasłużony Honorowy Dawca Krwi II stopnia” **kobieta** jest uprawniona **po 5,5 latach**

⁴ Ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o publicznej służbie krwi (Dz.U. z 2023 r. poz. 318, ze zm.; dalej: „u.p.s.k.”).

⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 września 2017 r. w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi (t.j Dz.U. z 2022 r. poz. 1279; dalej: „rozporządzenie”).

donacji (wymóg oddania co najmniej 10 litrów krwi), **mężczyzna – po 4,4 latach donacji** (wymóg oddania co najmniej 12 litrów krwi), zaś tytułu „**Zasłużony Honorowy Dawca Krwi I stopnia**” i złotej odznaki honorowej „Zasłużony Honorowy Dawca Krwi I stopnia” **kobieta** jest uprawniona **po 8,3 latach donacji** (wymóg oddania co najmniej 15 litrów krwi), **mężczyzna** natomiast – **6,6 latach donacji** (wymóg oddania co najmniej 18 litrów krwi) przy założeniu o oddawaniu krwi w maksymalnej rocznej ilości i częstotliwości przewidzianej na gruncie rozporządzenia dla kobiet i mężczyzn.

Sformułowana przeze mnie powyżej rekomendacja powinna znaleźć zastosowanie w zakresie wszystkich uprawnień przyznawanych dawcom krwi, zarówno aktualnie obowiązujących, jak i projektowanych. Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że względy finansowe nie mogą stanowić uzasadnienia dla utrzymywania rozwiązań prawnych naruszających zasadę równości płci, umożliwiając co najwyżej jej osiągnięcie w sposób stopniowy⁶.

Jednocześnie, podzielając stanowisko Ministra Zdrowia, że krwiodawstwo to misja i odpowiedzialność, a świadomość uratowania komuś życia jest jedną z najistotniejszych wartości honorowego krwiodawstwa, chciałbym podkreślić, że **wszystkie osoby decydujące się na oddanie krwi powinny mieć prawo do wiążących się z tym uprawnień i przywilejów, niezależnie od płci i innych charakteryzujących je cech, jak podstawa czy forma realizacji aktywności zawodowej.** Decyzja organów władzy publicznej, przybierająca postać przepisu prawa powszechnie obowiązującego czy prawa miejscowego, powinna zatem w każdych okolicznościach realizować konstytucyjny standard równości. Tymczasem z wniosków wpływających do mojego Biura wynika, że osoby prowadzące własną działalność gospodarczą będące krwiodawcami nie mogą korzystać z uprawnień – takich samych lub podobnych – przysługujących krwiodawcom, będącym osobami zatrudnionymi w ramach stosunku pracy.

Liczę, że podniesiony przeze mnie problem zostanie wyeliminowany w toku prac nad nowym uregulowaniem krwiodawstwa i krwiolecznictwa.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17b pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o rozważenie wyrównania sytuacji kobiet i mężczyzn w zakresie nabywania tytułu Zasłużonego Honorowego Dawcy Krwi i związanych z nim przywilejów przez wprowadzenie w u.p.s.k. takich

⁶ Por. np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 1 marca 2011 r. w sprawie Test-Achats, C-236/09.

kryteriów ilości oddanej krwi dla kobiet i mężczyzn, które pozostają w proporcji do różnicy częstotliwości jej oddawania przez kobiety i mężczyzn, wynikającej z rozporządzenia w sprawie warunków pobierania krwi od kandydatów na dawców krwi i dawców krwi, w celu zrównania okresu donacji jako kryterium nabycia określonych uprawnień czy przywilejów.

Jednocześnie będę zobowiązany za poinformowanie, na jakim aktualnie etapie są zapowiadane w piśmie z 28 lipca 2023 r. zmiany w uregulowaniach prawnych dotyczących krwiodawstwa i czy planowane jest uwzględnienie w nich konieczności zapewnienia równego traktowania wszystkich osób będących dawcami krwi, w zakresie wyżej wskazanym.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pani Katarzyna Kotula, Ministra ds. Równości

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

ePUAP